

RHIF YMCHWIL GYMDEITHASOL:

54/2016

DYDDIAD CYHOEDDI:

22/08/2016

Arolwg Cenedlaethol Cymru

Adroddiad ar brofi'r cwestiynau ymwybyddiaeth am drethi:
Crynodeb Gweithredol

Kim Palmer, Vasile Rotaru a Sally-Anne Aubrey-Smith (2016). *Arolwg Cenedlaethol Cymru – Adroddiad ar brofi'r cwestiynau ymwybyddiaeth am drethi: Crynodeb Gweithredol*

Ar gael: <http://llyw.cymru/statistics-and-research/national-survey/?tab=current&lang=cy>

Mae'r adroddiad llawn ar gael ar gais

Mae'r safbwyntiau a fynegir yn yr adroddiad hwn yn perthyn i'r ymchwilydd ac nid ydynt o reidrwydd yn adlewyrchu barn Llywodraeth Cymru.

I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:

Chris McGowan
Isadran Gwybodaeth ac Ymchwil Gymdeithasol
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays Caerdydd
CF10 3NQ
Ffôn: 029 2082 6685
E-bost: chris.mcgowan@cymru.gsi.gov.uk

1. Crynodeb gweithredol

Cefndir

- 1.1 Bydd Llywodraeth Cymru'n dechrau rheoli trethi penodol ym mis Ebrill 2018, ac mae ganddi'r pŵer i gyflwyno trethi newydd gyda chymeradwyaeth Cynulliad Cenedlaethol Cymru a dau Dŷ'r Senedd yn San Steffan yn barod. Oherwydd y newidiadau hyn, mae Llywodraeth Cymru angen data ar lefel yr ymwybyddiaeth ynghylch datganoli trethi. Felly mae set newydd o gwestiynau i'w hychwanegu at yr Arolwg Cenedlaethol er mwyn rhoi darlun sylfaenol o'r ymwybyddiaeth ynghylch trethi sydd yng Nghymru ar hyn o bryd. Er mwyn sicrhau bod y cwestiynau'n ateb y diben, comisiynwyd cangen Casglu Data a Methodoleg y Swyddfa Ystadegau Gwladol i'w profi.

Methodoleg

- 1.2 Ym mis Chwefror a mis Mawrth 2016, cynhaliwyd 20 o gyfweiliadau gydag oedolion dros 16 oed. Cynhaliwyd y cyfweiliadau mewn dwy don fel bod modd gwneud newidiadau i'r cwestiynau ar ôl dadansoddi'r 10 cyfweiliad cyntaf. Yna profwyd y newidiadau hyn yn y 10 cyfweiliad canlynol. Mae'r set derfynol o gwestiynau i'w gweld yn Atodiad B.

Dealltwriaeth ynghylch llywodraeth ar wahanol lefelau

- 1.3 Y lefelau o lywodraeth yr holwyd amdanynt oedd: cynghorau lleol, Llywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU a'r Undeb Ewropeaidd. Roedd dealltwriaeth cymharol dda o pob un o'r rhain, er bod y rhai a ymatebodd yn cael rhywfaint o drafferth cynnig enghreifftiau o'r hyn y mae Llywodraeth Cymru a'r UE yn ei wneud.

Trefn y lefelau o lywodraeth

- 1.4 Roedd dealltwriaeth gyffredinol am lefelau llywodraeth cerdyn 1 (Atodiad A) ond pan osodwyd yr UE yn gyntaf cafwyd rhywfaint o ymateb negyddol yn sgil y canfyddiad bod hynny'n cyfleu'r syniad bod yr UE yn bwysicach na chyrrff llywodraethu eraill. Newidiwyd y drefn ar gyfer yr ail don, gan roi'r UE yn olaf ar y rhestr wrth profi. Roedd y rhai a ymatebodd yn gweld hyn yn rhesymegol ac yn dderbyniol, gan fod y drefn newydd yn rhestru lefelau'r llywodraeth o'r lleiaf (cynghorau lleol) i'r mwyaf (yr UE).

Dealltwriaeth o 'reolaeth'

- 1.5 Mae'r cysyniad o reolaeth yn cael ei ddefnyddio drwy gydol y cwestiynau. Er nad oedd y rhai a ymatebodd o bosib yn gwybod pwy oedd yn rheoli, roedd ganddynt ddealltwriaeth dda o'r ystyr. Disgrifiodd y rhai a ymatebodd hyn fel medru penderfynu pa drethi y gellid eu gosod, gosod lefelau'r trethi, a dweud ar beth mae'r cyllid yn cael ei wario.
- 1.6 Fel dewis arall, profwyd y gair 'dylanwad' wrth ochr 'reolaeth'. Roedd yn well gan y rhai a ymatebodd y gair 'reolaeth' gan eu bod yn ymateb yn negyddol i 'dylanwad'. Dywedwyd bod 'dylanwad' yn debycach i "perswadio" ac yn fwy "slei" sy'n amlwg yn anfoddhaol.

Diffyg ymwybyddiaeth ynghylch rhai trethi

- 1.7 Y thema amlycaf a nodwyd gan yr ymchwiler hwn oedd diffyg ymwybyddiaeth am wahanol fathau o drethi. Dim ond trethi proffil uchel oedd yn gyfarwydd i'r rhai a ymatebodd, megis TAW a threth incwm. Y trethi lleiaf cyfarwydd ar y rhestr oedd y dreth ar deithiau awyr a'r dreth ar wastraff tirlenwi. O ganlyniad, roedd yn rhaid i'r rhai a ymatebodd ddyfalu'n aml i gael ateb.
- 1.8 Pan ofynnwyd i'r rhai a ymatebodd ddweud pwy oedd â'r mwyaf o reolaeth dros lefel bob un o'r trethi hyn yn eu barn nhw, roedd yn anodd iddynt ymateb, yn gwbl ddealladwy, os nad oedden nhw'n gwybod bod y dreth ei hun yn bod. O ganlyniad, unwaith eto, roedd rhai a ymatebodd yn dyfalu beth fedrai'r atebion fod.
- 1.9 Heb roi sylw i'r problemau sy'n codi gyda'r cwestiynau hyn, gallai'r arolwg redeg dipyn llai esmwyth ac, yn hanfodol, arwain at ganlyniadau nad ydynt yn sylfaen gadarn ar gyfer penderfyniadau.

Ychwanegu categori ymateb 'ddim yn gwybod' drwy'r cyfan

- 1.10 Mewn rhai achosion, dydy opsiynau ymateb 'ddim yn gwybod' ddim yn ddelfrydol gan y gall y rhai sy'n ymateb eu gor-ddefnyddio yn hytrach na rhoi mwy o amser i ystyried eu hatebion. Yn yr achos hwn, fodd bynnag, roedd cymaint o ddiffyg ymwybyddiaeth am rai o'r trethi fel bod y gangen Casglu Data a Methodoleg yn argymhell yn gryf y dylid ychwanegu opsiwn 'ddim yn gwybod' drwy'r cyfan. Profwyd hyn yn ystod yr ail don, ac roedd yn gweithio'n dda.

Cwestiwn newydd i ganfod ymwybyddiaeth o'r trethi

- 1.11 I ddelio â diffyg ymwybyddiaeth ymatebwyr am drethi penodol, ychwanegwyd cwestiwn arall. Roedd yn gofyn i ymatebwyr ddweud pa drethi, os o gwbl, roeddent wedi clywed amdanynt. Yna gofynnwyd y cwestiynau atodol am y trethi hynny yn unig. Gweithiodd hyn yn dda yn ail don y prawf.

Cyfuno categorïau ymateb

- 1.12 Roedd y rhai a ymatebodd yn meddwl bod y categorïau 'treth ar alcohol' a 'TAW' yr un fath; felly hefyd 'gwastraff a anfonir i safleoedd tirlenwi' a 'Treth Cyngor' gan fod un yn cael ei ystyried fel elfen o'r llall. Yn yr achosion hyn, dewiswyd y ddau gategori ym mhob achos. Argymhellir y dylai'r cwsmer ystyried goblygiadau hyn.

Ymatebwyr yn dweud eu dymuniad

- 1.13 Yn aml roedd y rhai a ymatebodd yn canolbwyntio ar yr hyn yr oeddent yn ei ddymuno yn hytrach na'r hyn oedd yn digwydd mewn gwirionedd. Er enghraifft, pwy ddylai gael rheolaeth dros dreth yn hytrach na phwy oedd yn rheoli pan holwyd y cwestiwn. Roedd hyn yn digwydd yn arbennig pan oedd yr unigolion yn ansicr sut i ateb.

Dehongliad o 'yng Nghymru'

- 1.14 Gwelwyd bod y defnydd o'r ymadrodd 'yng Nghymru' yn achosi problemau yn yr ail don, gan fod ymatebwyr yn drysu wrth ddehongli hynny i feddwl bod rhai trethi'n 'arbennig' ac yn 'benodol' i Gymru. Er enghraifft, credwyd bod 'treth ar alcohol sy'n cael ei brynu yng Nghymru' yn dreth arbennig yng Nghymru yn unig.
- 1.15 Ar ben hynny, roedd y rhai a ymatebodd yn meddwl bod y geiriau yn medru eu gwthio tuag at atebion mwy cadarnhaol. Felly mae'r ymadrodd wedi'i nodi i'w ddileu o'r categorïau ymateb ym mhob achos ond un (gweler 1.16), ac wedi'i symud o fewn y cwestiynau.

Meysydd awyr yng Nghymru

- 1.16 Geiriad gwreiddiol y dreth ar deithiau awyr oedd, 'treth ar deithiau awyr o feysydd awyr yng Nghymru'. Yn sgil y materion a amlinellwyd uchod, cadwyd 'yng Nghymru' yn y cwestiwn hwn gan fod rhaid i'r teithiau awyr fod o feysydd awyr yng Nghymru. Felly newidiwyd y geiriad i 'treth ar deithiau awyr o Gymru'.

Cwestiynau graddfa Likert

- 1.17 Yn ystod y don gyntaf, profwyd dau ddatganiad gan ofyn i'r rhai a ymatebodd ddewis, o raddfa Likert, i ba raddau yr oeddent yn cytuno neu'n anghytuno. Gwelwyd sawl problem wrth brofi'r datganiadau yn ystod y don gyntaf. Roedd y rhai a ymatebodd yn dehongli'r cysyniadau a ddefnyddiwyd mewn ffordd wahanol, megis ystyr 'cyfoethocach' neu 'gwariant cyhoeddus'. Dylai'r cysyniadau gael eu deall yn yr un ffordd er mwyn helpu i sicrhau data cadarn. Roeddent yn cael trafferth gyda'r ail ddatganiad hefyd gan nad oeddent yn siŵr a oedd yn cyfeirio at drethi penodol y soniwyd amdanynt mewn cwestiynau blaenorol, neu bob treth. O ganlyniad, gofynnodd Llywodraeth Cymru am ddileu rhain. Felly ni chafodd rhain eu profi yn ystod yr ail don.

Datganoli trethi

- 1.18 Roedd y cwestiwn hwn yn aml yn anodd ei ateb. Nid oedd hyn yn sgil eu dealltwriaeth o'r cwestiwn, ond yn hytrach roedd yn sgil diffyg ymwybyddiaeth ynghylch pa drethi fyddai'n cael eu trosglwyddo i Lywodraeth Cymru. Problem arall gyda'r cwestiwn hwn oedd hyd y rhestr categorïau ymateb, yr oedd y rhai a ymatebodd yn ei gweld yn rhy hir. Mae'n annhebygol y gellid dileu'r cwestiwn hwn, felly argymhellir monitro'r data a gynhyrchir, oherwydd mae'n bosib y bydd lefelau uchel o ymatebion 'ddim yn gwybod'.

Mae'r adroddiad llawn ar gael ar gais

Atodiad A: Fersiwn terfynol y cardiau dangos a argymhellir (yn Saesneg)

SHOWCARD 1

- a. Local councils
- b. The Welsh Government
- c. The UK government
- d. The European Union
- e. I do not know

SHOWCARD 2

- a. Income tax
- b. VAT (Value Added Tax)
- c. Council Tax
- d. Stamp Duty, that's the tax you pay when you buy a house
- e. Tax on alcohol
- f. Tax on air travel from in Wales (that is included in the plane ticket price)
- g. Tax on the waste that is sent to landfill
- h. I haven't heard of any of these

SHOWCARD 3

- a. Income tax
- b. VAT (Value Added Tax)
- c. Council Tax
- d. Stamp Duty, that's the tax you pay when you buy a house
- e. Tax on alcohol
- f. Tax on air travel from Wales (that is included in the plane ticket price)
- g. Tax on waste that is sent to landfill
- h. None of the above
- i. I do not know

Atodiad B: Y cwestiynau a argymhellir i'w cynnwys yn yr Arolwg Cenedlaethol (yn Saesneg)

Q1 Most control over taxes

ASK EVERYONE

Looking at showcard 1, please tell me which one currently has the most control over the taxes you pay?

- a. Local councils
- b. The Welsh Government
- c. The UK government
- d. The European Union
- e. Don't know

GO TO QUESTION 2.

Q2 Which taxes respondents has heard of

ASK EVERYONE

Looking at showcard 2, could you please tell me which taxes you have heard of?

- a. Income tax
- b. VAT (Value Added Tax)
- c. Council Tax
- d. Stamp Duty, that's the tax you pay when you buy a house
- e. Tax on alcohol
- f. Tax on air travel from Wales (that is included in the plane ticket price)
- g. Tax on the waste that is sent to landfill
- h. I haven't heard of any of these

IF ANY RESPONSES CHOSEN BETWEEN a AND g AT QUESTION 2 READ THE FOLLOWING INSTRUCTION, IF h GO TO QUESTION 10

I'm now going to ask you some questions about the taxes you have heard of.

The questions are about what the situation actually is now, rather than how you might like it to be.

Also, many people don't know a lot about taxes so if you don't know any of the answers just say, "Don't know" and I'll move on.

Q3 INCOME TAX

IF a AT QUESTION 2, OTHERWISE GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Looking again at showcard 1. In Wales, who do you think has the most control over the levels of income tax?

- a. Local councils
- b. The Welsh Government
- c. The UK government
- d. The European Union
- e. Don't know

IF e (DON'T KNOW) GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Question 3a

IF b (Welsh Government) AT 3

Would you say that's...

READ OUT

- a. complete control**
- b. some control**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS GO QUESTION 10.

Question 3b

IF a, c, d or e AT 3 (local councils, UK government, the European Union or 'don't know')

And how much control do you think the Welsh Government currently has over the levels of income tax? Would you say...

READ OUT

- a. some control**
- b. no control at all**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS CHOSEN GO QUESTION 10.

Question 4 VAT

IF b AT QUESTION 2, OTHERWISE GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Looking again at showcard 1. In Wales, who do you think has the most control over the levels of VAT?

- a. Local councils
- b. The Welsh Government
- c. The UK government
- d. The European Union
- e. Don't know

IF e (DON'T KNOW) GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Question 4a

IF b (Welsh Government) AT 4

Would you say that's...

READ OUT

- a. complete control**
- b. some control**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS GO QUESTION 10.

Question 4b

IF a, c, d or e AT 4 (local councils, UK government, the European Union or 'don't know')

And how much control do you think the Welsh Government currently has over the levels of VAT? Would you say...

READ OUT

- a. some control**
- b. no control at all?**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS CHOSEN GO QUESTION 10.

Question 5 Council Tax

IF c AT QUESTION 2, OTHERWISE GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Looking again at showcard 1. In Wales, who do you think has the most control over the levels of Council Tax?

- a. Local Councils
- b. Welsh Government
- c. UK Government
- d. European Union
- e. Don't know

IF e (DON'T KNOW) GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Question 5a

IF b (Welsh Government) AT 5

Would you say that's...

READ OUT

- a. complete control
- b. some control
- c. or 'don't know'?

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS GO QUESTION 10.

Question 5b

IF a, c, d or e AT 5 (local councils, UK government, the European Union or 'don't know')

And how much control do you think the Welsh Government currently has over the levels of Council Tax? Would you say...

READ OUT

- a. some control
- b. no control at all?
- c. or 'don't know'?

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS CHOSEN GO QUESTION 10.

Question 6 Stamp Duty

IF d AT QUESTION 2, OTHERWISE GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Looking again at showcard 1. In Wales, who do you think has the most control over the levels of Stamp Duty?

- a. Local Councils
- b. Welsh Government
- c. UK Government
- d. European Union
- e. Don't know

IF e (DON'T KNOW) GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Question 6a

IF b (Welsh Government) AT 6

Would you say that's...

READ OUT

- a. complete control**
- b. some control**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS GO QUESTION 10.

Question 6b

IF a, c, d or e AT 6 (local councils, UK government, the European Union or 'don't know')

And how much control do you think the Welsh Government currently has over the levels of Stamp Duty? Would you say...

READ OUT

- a. some control**
- b. no control at all**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS CHOSEN GO QUESTION 10.

Question 7 Tax on alcohol

IF e AT QUESTION 2, OTHERWISE GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Looking again at showcard 1. In Wales, who do you think has the most control over the levels of tax on alcohol?

- a. Local Councils
- b. Welsh Government
- c. UK Government
- d. European Union
- e. Don't know

IF e (DON'T KNOW) GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Question 7a

IF b (Welsh Government) AT 7

Would you say that's...

READ OUT

- a. complete control**
- b. some control**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS GO QUESTION 10.

Question 7b

IF a, c, d or e AT 7 (local councils, UK government, the European Union or 'don't know')

And how much control do you think the Welsh Government currently has over the level of tax on alcohol bought? Would you say...

READ OUT

- a. some control**
- b. no control at all**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS CHOSEN GO QUESTION 10.

Q8 Air Travel

IF f AT QUESTION 2, OTHERWISE GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Looking again at showcard 1. Who do you think has the most control over the levels of tax on air travel from Wales?

- a. Local councils
- b. Welsh Government
- c. UK government
- d. European Union
- e. Don't know

IF e (DON'T KNOW) GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Question 8a

IF b (Welsh Government) AT 8

Would you say that's...

READ OUT

- a. complete control**
- b. some control**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS GO QUESTION 10.

Question 8b

IF a, c, d or e AT 8 (local councils, UK government, the European Union or 'don't know')

And how much control do you think the Welsh Government currently has over the level of this tax? Would you say...

READ OUT

- a. some control**
- b. no control at all**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS CHOSEN GO QUESTION 10.

Q9 Landfill

IF g AT QUESTION 2, OTHERWISE GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Looking again at showcard 1. In Wales, who do you think has the most control over the levels of tax on waste sent to landfill?

- a. Local Councils
- b. Welsh Government
- c. UK Government
- d. European Union
- e. Don't know

IF e (DON'T KNOW) GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2 OR IF NO OTHERS CHOSEN, GO TO QUESTION 10.

Question 9a

IF b (Welsh Government) AT 9

Would you say that's...

READ OUT

- a. complete control**
- b. some control**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS GO QUESTION 10.

Question 9b

IF a, c, d or e AT 3 (local councils, UK government, the European Union or 'don't know')

And how much control do you think the Welsh Government currently has over the level of tax on waste that is sent to landfill? Would you say...

READ OUT

- a. complete control**
- b. some control**
- c. or 'don't know'?**

IF a, b OR c GO TO THE NEXT TAX CHOSEN AT QUESTION 2, OR IF NO OTHERS CHOSEN GO QUESTION 10.

Question 10 Devolution

ASK EVERYONE

In 2018, the Welsh Government will be able to set the levels of some taxes in Wales that are currently set by the UK government. Looking at showcard 3, which of these taxes do you think will come under the control of the Welsh Government?

- a. Income tax
- b. VAT (Value Added Tax)
- c. Council Tax
- d. Stamp Duty, that's the tax you pay when you buy a house
- e. Tax on alcohol
- f. Tax on air travel from Wales (that is included in the plane ticket price)
- g. Tax on waste that is sent to landfill
- h. None of the above
- i. I do not know